

Женщины

История формирования

Женщины из Кеено Кармаи

Women of Keeno Karai

ქართველი
ქალები რეპორტიჟაჲს
Женщины из Квемо Картли
Women of Kvemo Kartli

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

„აღიანსები ქვემო ქართლი“ მიზნად ისახავს მესაქონლეობის სექტორის განვითარებას ქვემო ქართლის სამ მუნიციპალიტეტში. პროგრამა ხორციელდება შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტოს მხარდაჭერით, „მერსი ქორდსი – საქართველო“-ს მიერ.

Alliances Kvemo Kartli is a Swiss Development Cooperation funded market development programme implemented by Mercy Corps Georgia working in the dairy, beef and sheep value chains in Dmanisi, Tetritskaro and Tsalka municipalities of Kvemo Kartli.

www.allianceskk.ge

პუბლიკაციაზე მუშაობდნენ:

ჰელენ ბრედბერი, გალინა პეტრიაშვილი, მაია მოსიაშვილი,

შორენა ლორთქიფანიძე, ნანა ბერეკაშვილი

რედაქტორი: ჰელენ ბრედბერი

ფოტოები: გალინა პეტრიაშვილი, ჰელენ ბრედბერი, ჯემი გრანტი

დიზაინი: ბეკა ბერიკაშვილი

Над публикацией работали:

Хелен Брэдбери, Галина Петриашвили, Майя Мосиашвили,

Шорена Лорткипанидзе, Нана Берекашвили

Редактор: Хелен Брэдбери

Фотографии Галины Петриашвили, Хелен Брэдбери, Джеми Грант

Дизаин: Бека Берикашвили

Team working on the publication:

Helen Bradbury, Galina Petriashvili, Maia Mosiashvili

Shorena Lortkipanidze, Nana Berekashvili

Editor: Helen Bradbury

Photos by Galina Petriashvili, Helen Bradbury, Jamie Grant

Design: Beka Berikashvili

სარჩევი / Оглавление / Contents

ქალები ქვემო ქართლიდან	5
Женщины из Квемо Картли	6
Women of Kvemo Kartli	7
ბაბოიანების ოჯახი სოფელი კუშიდან	8
Семья Бабоян из Села Куш	14
The Baboyans from the Village Kush	20
ფიქრია, ფანურა და სხვა ქალები კამარლოდან	26
Пикрия, Фанура и Другие Женщины Из Камарло	32
Phiria, Phanura and other Women from Kamarlo	36
ბერძენი ქალი წალკიდან	42
Гречанка из Цалки	46
A Greek Woman from Tsalka	52
ნაზი ბოლქვაძე და მისი მეგობრები	58
Нази Болквадзе и ее друзья	66
Nazi Bolkvadze and Her Friends	76
ნათელა არღვლიანის ოჯახი	84
Семья Нателы Аргвлиани	88
Natela Argvliani's Family	92

ISBN 978-99940-805-4-0

ქალები ქვემო ქართლიდან

თქვენ წინაშეა პუბლიკაცია, რომელიც ერთგვარი მცდელობაა, ქვემო ქართლის მრავალფეროვნება დაგვანახოს. აქ წარმოდგენილია ხუთი ქალის ისტორია, რომლებიც ქვემო ქართლის სხვადასხვა კუთხეში ცხოვრობენ, განსხვავებული ცხოვრების წესი აქვთ, სხვადასხვა კულტურას მიეკუთვნებიან, მაგრამ, ამავდროულად, ბევრი რამ აქვთ საერთო.

ქვემო ქართლი საქართველოში ეთნიკური თვალსაზრისით ერთ-ერთი ყველაზე მრავალფეროვანი მხარეა. საუკუნეების მანძილზე იჭედებოდა ეთნიკური მობაიკა, ბევრი კონგრასგისა და კულტურული განსხვავებულობის თავმოყრა მოხდა ერთ რეგიონში, რომლის შესწავლა, მართვა, თანაცხოვრების მოდელების შემუშავება ადვილი საქმე არ არის. კულტურული, ეთნიკური და ენობრივი განსხვავებები ყოველი უების ნაბიჯზე თვალსაჩინოა - გვხვდება სოფლად და ქალაქად, მთასა და ბარში, საქმის კეთების დროს. გასხვავებულობა ცხოვრების სხვა ასპექტებსაც უკავშირდება. ჩვენი მიზანია, შევქმნათ ქალების ერთგვარი პროფილი, მოვისმინოთ მათი ცხოვრებისეული ისტორიები, ვნახოთ, რა შეზღუდვებს უწესებს ქალებს კულტურა და ეთნიკური წარმომავლობა, რა შესაძლე-

ბლობების წინაშე არიან, როგორ იყენებენ ან რა გომ ვერ იყენებენ ამ შესაძლებლობებს და, საერთოდ, აქვთ თუ არა ეს შესაძლებლობები აქაურ ქალებს.

თქვენ გადაგემლებათ საინტერესო და შთამბეჭდავი ფოტოები, რომლებიც თავად მოგვიყვება სათქმელს. გვინდა, მეგად ჩავიხედოთ აქაური ცხოვრების თავისებურებებში და სიღრმეში ჩავწვდეთ ქალების პრობლემებს იმისათვის, რომ რეაგირების მეტი საშუალება გავაჩინოთ პროგრამიდან გამომდინარე.

თქვენ წინაშეა ისტორია ისტორიებში. თქვენ წაიკითხავთ ჩვეულებრივი ქალების ისტორიებს შრომის, გამძლეობის, გაბუების, შეზღუდვის, დირსების, პაგიოსნებისა და ქალობის შესახებ.

აქვერ ნახავთ რიცხვებს და პროცენტებს, ეს არ არის რაოდენობრივი კვლევა. ეს არის ისტორია, რომელიც გვაძლევს საშუალებას, ავკინძოთ აჭარელი, სვანი, აზერბაიჯანელი, სომეხი და ბერძენი ქალის ცხოვრების პროფილი. თქვენ გაეცნობით ჩვეულებრივი ქალების ისტორიებს, რომლებიც ბევრი რამით განსხვავდებიან და ასევე ძალიან ბევრი რამით ჰგვანან ერთმანეთს.

Женщины из Квемо Картли

Суть данной публикации — своеобразная попытка поделится с Вами размышлениями о многообразии Квемо Картли. Здесь представлены истории из жизни пяти женщин из разных уголках Квемо Картли. Несмотря на различный уклад жизни и принадлежность к разным культурам, у них весьма много общего.

С точки зрения этноса, Квемо Картли один из наиболее пестрых районов Грузии. В течении многих веков складывалась этническая мозаика этого края. Яркие контрасты и культурные особенности уживались веками. Эти особенности проявляются во всех аспектах жизни. Наша цель — создать своеобразный женский профиль, выслушать их жизненные истории, увидеть в чем ограничивает их собственная культура и этническое происхождение, какие у них перспективы и возможности, и вообще, есть ли они. Исследование этих возможностей, управление ими и создание модели их сосуществования — дело нелегкое. Культурные, этнические и языковые особенности во время

совместной деятельности не везде одинаковы — в городе и деревне, в горах и на равнине.

Перед вами откроются интересные и впечатляющие фотографии, которые сами расскажут Вам обо всем. Наше желание — глубже вникнуть в особенности местной жизни и проблемы женщин, чтобы определить дополнительные пути реагирования.

Перед вами истории в историях. В них Вы узнаете о труде, выносливости, табу, ограничениях, достоинствах, чести и женственности обыкновенных женщин.

Вы здесь не найдете чисел и процентов. Данное исследование не отображено в цифрах. Это история, которая дает возможность передать истинный облик аджарских, сванских, азербайджанских, армянских, греческих и местных женщин в КвемоКартли.

Итак, перед Вами истории в историях.

Women of Kvemo Kartli

This publication is an attempt to highlight the ethnic diversity of Kvemo Kartli. It tells the stories of five women living in various parts of Kvemo Kartli; these women have different lifestyles and represent different cultures, but they still have a lot in common. This is their history in stories. Stories of work, endurance, taboos, restriction, dignity, honesty and womanhood. You will not see figures and percentages here; this is not a quantitative survey. These are stories that allow us to build on those figures and percentages and enable us to develop profiles of Ajarian, Svan, Azeri, Armenian, Greek and local Georgian women's lives, to understand their complexities and areas of commonality and to reflect this in our work as a programme. Kvemo Kartli is one of the most ethnically diverse regions of Georgia. Ethnic diversity has developed over centuries and many contrasts and cultural differences have accumulated in

this region; the study and management of these contrasts and differences and the development of models for peaceful cohabitation is not an easy task. Cultural, ethnic and language differences can be seen in every detail of life. Differences are present in rural and urban areas, in highlands and lowlands, in methods of doing business. Our objective in recording these stories was to attempt to create a profile of these women, to listen to them and build the picture of their lives, to understand the effects that culture and ethnic origin have on their lives, to see what opportunities they have and how they use or fail to use these opportunities, if they have them at all.

The photographs help to illuminate the stories serving to deepen the context and our understanding of these women's lives in these stories.

ბაბოიანების ოჯახი სოფელი კუშიდან

ქვემო ქართლში საუკუნეების განმავლობაში ცხოვრობენ სომხები. 2002 წლის აღწერით, ქვემო ქართლში სახლობს 497 530 ადამიანი, აქედან 31777 სომეხია. მათი რაოდენობა ყველაზე დიდია წალკაში – 11 484 ადამიანი (სულ წალკის მუნიციპალიტეტში 20977 ადამიანი ცხოვრობს).

სომეხთა გამოჩენა საქართველოში ყოველთვის უკავშირდებოდა არაბების, თურქ-სელჯუკების, მონღოლების, თურქმენების, ყიზილბაშების, ოსმალებისა და სხვათა შემოსევებს. დამპყრობლების მიერ შევიწროებული სომხები ქვემო ქართლსა და სამცხე-ჯავახეთს აფარებდნენ თავს. სომეხთა რამდენიმე მნიშვნელოვანი ჩამოსახლება მოხდა 1828-1829 წლებში რუსეთ-თურქეთის ომის პერიოდში.

სოფელ კუშის კენ მიმავალი დანგრეული გზა ავარიულ ხილზე გადის. ხიდს უზარმაზარი თრმეები აქვს. სოფელი არცთუ ისე სასიამოვნო სანახავია, თუმცა ბაბოიანების სახლზე ამას ვერ იგვეცი. ეზო მოვლილი, სუფთა და კომფორტულია. სახლში ცხელი წლის გაყვანილობა, გუალეგი და აბაზანაა, ქალაქურად არის მოწყობილი. ბაბოიანები ფერმერები არიან. ლენა, ოჯახის უხუცესი ქალი, მთელი ცხოვრება მუშაობდა ადგილობრივ კოლექტივში. მისი ქმარი აშხარბეკი 1929 წელს დაიბადა. ბავშვობიდან გრაქტორისგად მუშაობდა. მათ სამი შვილი გაზარდეს – მარინა (დაბ. 1960 წ.), მაგვეოსი (1961) და მანველი (1963 წ.).

ლენა ქმარზე ნერვიულობს. აშხარბეკი ავადაა. შინ შესულებს დივანზე დაგვხვდა მიწოლილი. ლენა აგურებს უთბობდა და მეუღლეს ფეხებში უწყობდა. მოხუცი ჩივის, რომ მისი შრომა არ დაფასდა. პენსიაც დაბალი აქვს, ახლა კი ავადაა და მკურნალობაც კი არ შეუძლია. ლენა მთელი ჩვენი ვიზიტის განმავლობაში ჩუმად იყო და ცდილობდა, ქმარი გაეჩერებინა. მას თავისი წილი აქვს ოჯახში, თავისი წილი მძიმე შრომის – სამ შვილს ბრდიდა და კოლმეურნეობაში მუშაობდა. ის ფერმას ნოსკალვით იხსენებს. იყო სიხარული და საკუთარი შემოსავალი, ამბობს ის.

მარინა ლენას უფროსი ქალიშვილია. ისიც ასე ფიქრობს წარსულზე. ახლა მარინა კრასნოდარში, რუსეთში ცხოვრობს ქმართან და შვილებთან ერთად. მარინა იხსენებს სოფელს, როდესაც ის იყო დიდი და მხიარული, უფრო საინტერესო. მარინამ ერევანში ჰიდროსამელიორაციო გექნიკუმი დაამთავრა. მთელი ცხოვრება სპეციალობით მუშაობდა. ფიქრობს, რომ კარგი იქნება, რაღაც კოლმეურნეობის მსგავსი ისევ შეიქმნას, სადაც ქალებს ექნებათ სამუშაო. ეს იქნებოდა შესაძლებლობა მათთვის, რომ სახლიდან გასულიყვნენ და საკუთარი შემოსავალი ჰქონოდათ. დღეს ოჯახს აქვს კარგოფილის მეურნეობა, ყიდიან რძეს, ყველსა და კვერცხს ადგილობრივ ბაზარში, რომელიც შაბათობით იმართება. შემოსავალი ბაუშეების განათლებისათვის გროვდება. შვილიშვილმა ლენამ, რომელსაც ბებიას სახელი ჰქვია, ახლახან დაასრულა ერევნის პედაგოგიური უნივერსიტეტი. ის 22 წლისაა. იგი კუშში დაბრუნდა. სამსახური ჯერ არ უპოვია. ადგილობრივი სკოლა უკვე დაკომპლექტებულია მასწავლებლებით. მან გადაწყვიტა, ახალი სპეციალობა – თმის სტილისტობა ისწავლოს. მისი განათლება ოჯახს 5000 ლარი დაუჯდა. ეს თანხა მხოლოდ ერევანში

ცხოვრებას დასჭირდა, რადგანაც ლენამ შეძლო, უფასო სექტორზე მოხვედრილიყო. მისი ძმა ოგანესი ერევანშია, ეკონომიკურზე სწავლობს, მაგრამ ფასიან განყოფილებაზე. მისი სწავლა ოჯახს 10000 დოლარამდე უჯდება.

ლენას ვაჟი მანველი ერთადერთია ოჯახში, რომელსაც უმაღლესი განათლება არ მიუღია. სოფელში გრაქტორისგად მუშაობს, როგორც მისი მამა. მისი მეუღლე ნაზიკი მეზობელი სოფლიდან, ნაღრევანიდანაა. ადრე გათხოვდა და უმაღლესი დამთავრება ვერ მოასწრო, რასაც დღემდე ძალიან განიცდის. მისი დაჟინება იყო შვილებისათვის განათლების მიცემა. ოჯახში განათლება ძალიან ფასდება. ამ მიზნით თანხის დაგროვება ოჯახში უმთავრესი ამოცანაა. ნაზიკის მეუღლეს თავისი გრაქტორი ჰყავს და შემოსავალიც აქედან აქვს. გრაქტორზე შეკვეთებია, მაგრამ გადახდა ყველას არ შეუძლია. ამას კი მანველი თავის ბლოკნოტში ინიშნავს.

ოჯახში ორი ძროხა ჰყავთ. ოჯახის ძირითადი შემოსავალი კარგოფილია, თუმცა წელს არ გაუმართლათ. ჯერ კიდევ აქვთ დარჩენილი წინა წლის მოსავალი.

ლენა თავის ჯგუფთან ერთად • Лена с семьей • Lena with her family © GP

ადგილზე 1 კგ. კარგოფილი 30 თეთრი ღირს, რაც სამჯერ ნაკლებია, ვიდრე კარგოფილის ფასი თბილისში.

მარინა ამბობს, რომ მისი ძმისშვილის მსგავსად ბევრი ახალგაზრდა მიდის სომხეთში ან რუსეთში განათლების მისაღებად. ქართული ენის არცოდნის გამო ისინი ნაკლებად ირჩევენ თბილისს იმისათვის, რომ სწავლა გააგრძელონ. ლენა სიამოვნებით წავიდოდა თბილისში, მაგრამ პრობლემა ის არის, რომ მან არც ქართული იცის და არც რუსული.

ენის არცოდნა სერიოზული პრობლემაა. ძალიან შეზღუდული შესაძლებლობები არსებობს იმისათვის, რომ დასაქმდე სოფელში და არც შესაბამისი ცოდნა არსებობს იმის შესახებ, რა შეიძლება გააკეთო მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის. ასაკოვან ქალებს სურთ რაღაცის გაკეთება, მაგრამ მათი ფანგაზია და წარმოსახვა ვერ სცილდება კოლმეურნეობის ფარგლებს. ახალგაზრდა ქალებს კი არა აქვთ ინფორმაცია, შესაბამისი უნარები და ცოდნა, არც საწყისი კაპიტალი იმისათვის, რომ საქმე წამოიწყონ. სოფელში მხოლოდ ორი მიკროწარმოებაა – მაღაზია და გაზის სადგური. ორივე მამაკაცს ეკუთვნის, ქალები ბიზნესში საერთოდ არ არიან ჩართულნი.

ახალგაზრდა ლენასათვის 22 წლის ასაკში ქორწინების საკითხი აქტუალურია. რადგან სოფელში განათლებული გოგონასათვის შესაფერისი კანდიდატები არ არიან, ბევრი ახალგაზრდა ქალი გოგებს სოფელს და ქალაქში მიემგზავრება ბედის საძებნელად. თუმცა კუშში გრადიციულად ახალგაზრდები ერთმანეთზე ქორწინდებიან. მამაკაცებს შორიდან მოჰყავთ ცოლები, ქალები კი, ძირითადად თანასოფლელებს მიჰყვებიან. ოჯახში ამბობენ, რომ სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფებით დასახლებულ სოფლებს ერთმანეთში კონტაქტები არა აქვთ, არც სამეურნეო სახის. სვანეთიდან და აჭარიდან მიგრირებულების მიმართ მათი დამოკიდებულება არც ისე დადებითია.

ლენას ოჯახი მეგობრული და მშრომელი ოჯახია. მიუხედავად თვითგანვითარებისა და განათლებისა, ახალი თაობის პერსპექტივა მაინც გაურკვეველია. ერთი მხრივ, ოჯახმა ყველაფერი გააკეთა და შეიძლება ითქვას, მსხვერპლიც გაიღო ახალგაზრდებისათვის, თუმცა სოფელ კუშში მათი მომავალი მაინც გაურკვეველია. შესაძლოა, ეს პერსპექტივა სადმე სხვაგან არსებობდეს, მაგრამ არა მათ სოფელში. ამის გაცნობიერების, ცოგა არ იყოს, ეშინიათ ლენას და მის მოხუც მეუღლეს.

Семья Бабоян из Села Куш

Армяне проживают в Квемо Картли в течении многих веков. Согласно данным переписи населения 2002 года, численность этнических армян составляет 31 777 человек. Большинство армян, в количестве 11 484 человек, проживают в Цалке (Общая численность населения в муниципалитете Цалка составляет 20977).

Появление армян в Грузии всегда было связано с завоевательными войнами арабов, турков-сельджуков, монголов, туркменов, кизил-башией, оттоманских турков и др. В период Русско-Турецкой войны в 1828-1829 гг имело место несколько миграций армян.

К селу ведет разбитая дорога, через аварийный мост с огромной дырой. Деревня выглядит запущенной, однако двор и дом Бабоянов приятно удивляют ухоженностью, чистотой и комфортом. На кухне у хозяйки горячая вода, есть ванная и туалет, устроенные по-городскому. Это крестьянская семья. Старшая из женщин — мама и бабушка Лена всю жизнь проработала в колхозной полеводческой бригаде. Ее муж, Ашхарабек, 1929 года рождения, с детства, которое пришлось на Великую Отечественную войну, работал в том же колхозе трактористом.

Бабушка Лена находится в подавленном состоянии, потому что дедушка болен. Когда мы посетили

их, Ашхарабек лежал на диване, укрытый одеялом. Ему нездоровилось, и бабушка носила ему горячие кирпичи, чтобы согреть ноги. Он много жаловался на то, что его долгий труд не имеет признания от государства. Пенсия мала, и никто хотя бы словом не поблагодарил его за долгие годы тяжелой работы. Кроме того, он болен, но не имеет возможности лечиться.

В отличие от супруга, бабушка Лена больше молчала и только осторожно старалась остановить поток жалоб мужа. Сама она тоже немало потрудилась в жизни. Вырастила троих детей: дочь Марину (1960 года рождения), сыновей Матевоса (1961) и Манвела (1963). При этом работала в колхозе. Как ни странно,

тяжелую работу вспоминает с ностальгией — говорит, что было хорошо и весело, и были свои деньги.

Эту же идею разделяет и дочь Марина, которая со своей семьей живет в России, в Краснодаре. Нам очень повезло, что Марина оказалась в гостях у родителей — иначе нам было бы трудно объясниться. Марина была единственной в семье, кто хорошо владеет русским. Она так же с ностальгией вспоминает прошлое, когда поселок был больше и лучше, а жизнь в нем так и кипела.

Марина закончила в свое время ереванский гидро-мелиоративный техникум и всю жизнь работала по специальности, хотя ближе к пенсии перешла в вахтеры. Она говорит: «Как было бы хорошо, если бы в деревне опять организовали коллективную или государственную ферму. Женщины ходили бы туда работать, для них это как развлечение, и при этом они зарабатывали бы стабильные деньги». «Да как же так, — сомневаюсь я, — ведь они и так слишком заняты по хозяйству! Какое там развлечение». И тут же понимаю, что речь идет, с одной стороны, действительно о

возможности выйти из дому, пойти на работу; с другой — о реальном заработке, когда ты раз в месяц гарантированно получаешь свою собственную (а не семейную) сумму денег и которую можешь потратить по своему усмотрению. Женщины тоскуют не о двойных нагрузках, конечно же; они готовы к компромиссу ради хоть какой-то автономности — платить двойными нагрузками за возможность видеть еще хоть что-то, кроме своей кухни и скотного двора. И главное — иметь собственные деньги.

Конечно, они и так зарабатывают — на картошке, которую выращивают, на молоке, на яйцах, которые выносят на местный субботний базарчик. Однако текущие мелкие доходы копят на большие семейные проекты. Главные среди них — учеба детей. Внучка Лена, дочь Назик и младшего сына Манвела, — один из таких «образовательных проектов».

Лене-младшей 22 года, недавно она закончила Ереванский пединститут и приехала домой, в Куш. Но работы для нее нет, местная школа укомплектована преподавателями, и Лена пока что сидит в родитель-

ском доме. Думает, что делать дальше. Утверждается в мысли переквалифицироваться... в парикмахера. Между тем, ее учеба в Ереване стоила семье, по самым скромным подсчетам, никак не меньше 5 тысяч лари. И это только за аренду квартиры в Ереване — платить за учебу не надо было, Лене удалось поступить на бесплатное отделение. Ее брат Оганес сейчас тоже в Ереване, учится на экономиста, но на платном. Его образование станет семье дороже. По моей просьбе мы с мамой Назик подсчитали приблизительные расходы, в лари. Получилось так: две тысячи в год за обучение плюс полторы за квартиру. Самый минимум — три с половиной тысячи в год. Умножить надо на 4 или 5 лет. Если в институте четырехлетнее обучение, то диплом экономиста обойдется семье Оганеса почти в 10 тысяч лоддаров.

Из троих детей бабушки Лены и дедушки Ашхарабека только муж Назик не имеет специального образования и работает, как и отец, трактористом. Назик — из соседнего села Надревани, она рано вышла замуж и тоже нигде не училась после школы, о чем сейчас сожалеет. Это укрепляет ее желание дать детям выс-

шее образование, к которому все в семье относятся очень уважительно. Похоже, что работают они исключительно на это. Откуда же берутся такие серьезные деньги? Муж Назик имеет собственный трактор. Это настоящее средство производства, на нем он зарабатывает, выполняя заказы односельчан. Заказов много, но не у всех есть деньги платить. Самвел все равно работает, а долги записывает в тетрадку. По словам сестры Марины, эта тетрадка уже довольно объемная.

Коров у семьи только две, потому молока на продажу мало. Но зато много картошки. Однако в этом году с ней не повезло — заготовители не приехали, и она лежит в подвале с самой осени. К слову сказать, закупочная цена — 30 тетри за килограмм. Розничные цены в Тбилиси втрое выше. Однако везти ее некому и дорого, вот и пропадает добро. Жалко.

По словам Марины и Лены-младшей, многие выпускники школы стремятся продолжить обучение, уезжают в основном в Армению и Россию. Очень немногие — в Тбилиси, потому что не знают грузинского.

Лена-младшая с радостью поехала бы жить и работать в Тбилиси, но языковой барьер останавливает и ее — она не владеет не только грузинским, но и русским. Это настоящая ловушка для молодежи.

Возможности трудоустройства в селе очень ограничены. Помимо всего прочего, и представлениями о собственных возможностях. Женщины и хотели бы что-то делать, но фантазия не идет дальше прошлого опыта (коллективная ферма). Они не рассматривают идеи о малом бизнесе, например. Между тем, в селе только два частных мини-предприятия: магазин и автозаправка. Оба принадлежат мужчинам. Женского бизнеса нет вовсе. Безусловно, у женщин, круглосуточно занятых на кухне, в коровнике и огороде, нет времени на абстрактные мечтания. Но молодежь вроде Лены-младшей могла бы придумать что-то новое — выгодное для себя и перспективное для деревни. Если им дать толчок в виде информации и навыков, а потом подкрепить недорогим кредитом.

Женщины говорят, что этнические деревни живут обособленно и мало контактируют даже в быту. Изоляция настолько сильная, что со стороны ка-

жется даже странной. Она усиливается некоторой настороженностью, а порой и неприязнью. Людям, которые живут здесь на протяжении многих поколений, не очень нравятся новые переселенцы из Сванетии и Аджарии.

Учитывая возраст, для Лены-маленькой актуален вопрос замужества. Однако подходящих кандидатур для девушки с образованием и запросами в селе нет, перспективная молодежь уезжает. В Куше принято выходить замуж за своих.

В целом, это работающая и дружная семья, склонная к развитию и образованию. Однако ее будущее проблематично в поколенческом смысле. С одной стороны, она явно жертвует интересами старших поколений в пользу молодого и тем самым все усилия инвестирует в будущее. С другой стороны, это будущее имеет мало шансов в Куше. Образование, которое с таким трудом дает семья молодежи, рискует обесцениться. В лучшем случае, оно имеет шанс реализовать себя в другом месте. Может быть, глубинная печаль деда и бабушки заключается не только в накопленной усталости, но и в подсознательной оценке этого факта.

ლენას შვილიშვილი • Внучка Лены • Lena's Grand Daughter © GP

The Baboyans from the Village Kush

Armenians have been living in Kvemo Kartli for centuries. According to the 2002 census 31,777 out of 497,530 Kvemo Kartli residents were Armenians. The number of Armenians is highest in Tsalka where 11,484 Armenians live, out of a total population of 20977.

The advent of Armenians in Georgia was related to the movement of people during the Arab, Turk-Seljuk, Mongolian, Turkmen, Kizilbash, Ottoman Turk and other invasions. Several major settlements of Armenians took place in 1828-1829, during the Russian-Turkish war.

There is a bumpy road leading to the village of Kush in Tsalka Municipality over a damaged bridge that has a big hole in it. The village appears rather neglected and so it was a nice surprise to arrive at the well-kept, clean and tidy home of the Baboyans. They have hot water in the kitchen and a “city-style” bathroom and toilet. The Baboyans are a family of farmers. Lena, the eldest woman in the family, is a mother and grandmother and worked for the majority of her working life in a field-brigade at the local collective farm. Her husband, Askharabek, born in 1929, also worked there as a tractor operator from his childhood.

kharabek was lying on the sofa, covered with a blanket. He was not feeling well and so Lena was bringing warm bricks to place on his legs to make him feel better. He complains that his long-term service has not been recognised by the government. Pensions are low, he added, and no one has even said a word of thanks to him for his many years of hard work. Moreover, he is sick now and cannot afford medical treatment. Unlike her husband, Lena kept silent for most of our visit and only cautiously tried to stop Askharabek’s complaints. She herself has had her share of hard work in her life. She raised three children: her daughter Marina (born in 1960) and sons Matevos (1961) and Manvel (1963) and at the same time she worked on the collective

farm. She remembers the farm work with nostalgia, saying it was good and cheerful, and that she had her own money.

Marina, her daughter is of the same opinion. She lives with her husband and children in Krasnodar, Russia. Marina is the only member of the family fluent in Russian. She also recalls the past with nostalgia when the village was bigger and better and village life was more interesting.

Marina graduated from the Hydro and Land Reclaim Technical College in Yerevan and has always worked in her specialisation although she was moved to reception duties as she got closer to retirement. She thinks it would be great if a collective or state farm is set up in the village again. She highlighted the opportunity once provided for village women to get out of the house and to go to work and earn wages paid every month which would be their own money to be spent as they wished.

Now the family grows potatoes and sells milk, eggs and cheese at the local Saturday market. Any spare income is saved for the education of the children. The granddaughter Lena and her brother Oganez are both recipients of this investment in their futures by their family. Lena, named after her grandmother is 22 years old and has recently graduated from the Yerevan Pedagogical Institute and has returned to Kush. There is no job for her, however, as the local school is already fully staffed with teachers. She is contemplating what to do next and thinking about training to become a hair stylist. Her studies in Yerevan cost her family, at conservative estimates, at least 5,000 Lari. This is only for the rent of an apartment in Yerevan because tuition was free-of-charge since Lena managed to register in the non-paying sector. Oganez, her brother, is also in Yerevan where he is currently a student of economics but he is in the fee-paying sector. His education will cost the family much more. Oganez's four-year degree programme in economics will cost 14,000 Lari — a little less than 10,000 US dollars.